

הגנה על בריאות ילדים מפני שאריות חומרי הדברה במזון הצורך בשינוי מדיניות בישראל¹

התקנות הקובעות את הרמה המקסימלית המותרת של חומרי הדברה בפירות וירקות בישראל כיום אינן מגנות מספיק על בריאותם של ילדים והן מאפשרות חשיפת יתר לחומרי הדברה שמסוכנים לבריאותם.

הרגלי התזונה של ילדים ורגישותם מחייבים התייחסות מיוחדת על מנת להבטיח שהתקנות מגנות גם – ובמיוחד – עליהם. אנו קוראים למחוקק הישראלי להתאים את המדיניות בארץ לזו שנהוגה בארה"ב ובאירופה, על מנת להבטיח כי ילדי ישראל לא ייחשפו לחומרי הדברה ברמות שעלולות לפגוע בהם.

ילדים רגישים יותר וחשופים יותר לחומרי הדברה

ילדים ופעוטות חשופים יותר לפגיעה בריאותית מחומרי הדברה, משתי סיבות עיקריות:

1. מערכות הגוף שלהם נמצאות עוד בשלבי התפתחות, והחשיפה לחומרים מסוכנים במהלך חלונות התפתחות אלו עלולה להגביר את הרעילות של אותם חומרים ולפגוע פגיעה ארוכת טווח בבריאותם, גם ברמות חשיפה שנחשבות בטוחות עבור מבוגרים.
2. ילדים חשופים למינון גבוה יותר של חומרי הדברה שנמצאים במזון. חשיפה זו נובעת מן העובדה שילדים אוכלים כמות גדולה יותר ביחס למשקל גופם וכן כתוצאה מכך שהרגלי התזונה שלהם שונים, דבר המאופיין בנטייה לצרוך מגוון קטן יותר של מאכלים ביחס למבוגרים.

בישראל הרמות המקסימליות המותרות של חומרי הדברה במזון נכון להיום נקבעו מבלי להתייחס להרגלי התזונה של ילדים או לסיכון הבריאותי הנשקף להם?²

מבדיקה שערכנו על בסיס נתוני תזונת ילדים³ נמצא כי כמות הפרי והירק שנצרכה על ידי אותם ילדים שונה בצורה מהותית מהצריכה הלאומית הממוצעת אשר היוותה את הבסיס לקביעת שאריות חומרי הדברה מותרות, ואשר חושבה בעזרת נתוני שיווק של התוצרת ועל בסיס משקל גוף של מבוגר. כך נמצא כי ילדים אלו צורכים בממוצע פי 10 יותר אגסים (לקילוגרם

¹ מסמך זה מבוסס על דו"ח "אדם טבע ודין" הגנה על בריאות ילדים מפני שאריות חומרי הדברה במזון- הצורך בשינוי מדיניות בישראל", שנכתב על ידי שרית כספי-אורון, ראש תחום כימיקלים ובריאות, ונערך ע"י עו"ד טל גרנות מאדם טבע ודין.

² על אף שהמדינה ערכה סקר תזונה לכלל האוכלוסייה לרבות לילדים לפני כשנה וחצי, נכון להיום טרם עובדו הנתונים לרמה שמאפשרת להשתמש בהם לצורך הערכת סיכונים מחומרי הדברה במזון.

³ המחקר שפורסם בשנת 2016 על ידי פרימן ושות' (ר' (1) ברשימה הביבליוגרפית של הדוח המלא) מתבסס על נתונים מסקר תזונה שנערך בשנת 2010, על ידי חוקרות מאוניברסיטת בן גוריון בקרב 270 ילדים בני 4 – 7 מבאר שבע.

משקל גוף), כמעט פי 4 יותר בננות, פי 3.2 יותר אבטיח, פי 2.8 יותר מלפפון ואפרסק מהצריכה הלאומית הממוצעת.

ההבדלים בדפוסי הצריכה מובילים לפערים ברמת החשיפה לשאריות חומרי הדברה שנמצאים במזון, ומדגישים את הצורך להבטיח כי הרמות המותרות על פי חוק מספקות הגנה ראויה על בריאות הציבור ככלל, ועל ילדים וקבוצות רגישות נוספות בפרט.

פוטנציאל לחשיפת יתר לחומרי הדברה מסוכנים

חישוב החשיפה התיאורטית בהתאם לדפוסי התזונה בפועל של ילדים בבדיקה שערכה אדם טבע ודין מראה שהתקנות מאפשרות חשיפה מסוכנת של ילדים ל-11 חומרי הדברה שונים לפחות (בהתחשב בצריכה של פרי או ירק מסוג אחד בלבד).

לדוגמה, קיים פוטנציאל לחשיפה מסוכנת לחומר ההדברה **dimethoate** בקרב 25% מהילדים מאכילת אפרסקים. כמו כן, 25% מהילדים עלולים להיחשף לרמה מסוכנת של חומרי ההדברה **azocyclotin** וכן ל- **ethoxyquin** מאכילת אגסים.

במרבית הבדיקות של משרד הבריאות ומשרד החקלאות הרמות של חומרי הדברה שנמצאו במזון הן מתחת לריכוז המותר בתקן, אולם בכ- 10% מהבדיקות נמצאות רמות גבוהות החורגות מהתקן המותר. בדיקת אדם טבע ודין מראה שגם ברמות שעומדות בתקן, מתאפשרת חשיפה פוטנציאלית לחומרי הדברה ברמה מסוכנת, ולכן הן אינן מספקות הגנה ראויה על בריאות הציבור, ובפרט על ילדים.

החוק באירופה ובארה"ב לעומת החוק הישראלי

החקיקה הישראלית משתרכת הרחק מאחורי אירופה וארה"ב בכל הנוגע להגנה על האוכלוסייה משאריות חומרי הדברה במזון. העדרם של היבטים קריטיים מהחקיקה בארץ מהווה פגיעה משמעותית במטרת ההגנה אותה מבקש החוק לספק לתושבי המדינה, מטף ועד זקן.

העקרון	ארה"ב	אירופה	ישראל
הגנה על אוכלוסיות רגישות התייחסות לקבוצות רגישות במיוחד בעת קביעת הרמות המרביות המותרות של שאריות חומרי הדברה במזון, בעת רישום חומרי הדברה וכן קביעת תנאי השימוש בהם.	V	V	X
התייחסות לחשיפה הכוללת בעת קביעת תקן התייחסות לחשיפה לחומרי הדברה לא רק דרך המזון, אלא גם ממקורות אחרים כגון מי השתייה, שימוש תברואי, רחף משדות חקלאיים ועוד.	V	V	X
בחינת ההשפעה המצטברת חומרי הדברה שונים משפיעים לעתים על הגוף באופן דומה ופוגעים באותן מערכות. על מנת לאמוד את הסיכון המלא מחשיפה פוטנציאלית יש לבחון את הסיכון המצטבר ולפעול למזער אותו.	V	V	X

העקרונות לשינוי מדיניות בנוגע לשאריות חומרי הדברה במזון

אדם טבע ודין קוראת להטמיע עקרונות אלו בחוק על מנת להבטיח שמירה על בריאות ילדינו:

- (1) יש לקבוע את הרמות המותרות של שאריות חומרי הדברה במזון באופן שמבטיח כי המזון בטוח לכל חלקי האוכלוסייה. לצורך כך, יש לבצע הערכת סיכונים על בסיס נתונים מסקרי תזונה, בדגש על אוכלוסיות רגישות או חשופות יותר לחומרי הדברה.
- (2) בעת ביצוע הערכת הסיכונים, יש להתייחס לחשיפה הכוללת לחומרי ההדברה בהתייחס לכלל דרכי החשיפה. כמו כן, יש לבצע הערכת סיכונים מצטברת שתבחן יחד את מכלול הסיכונים הקיימים מחומרי ההדברה המשפיעים על הגוף באופן דומה.
- (3) קבלת ההחלטות בנוגע לרישום חומרי הדברה ותנאי השימוש המותרים עבורם צריכה להתבסס בין היתר על ממצאי הערכת הסיכונים.
- (4) יש להקים מאגרי נתונים פתוחים לציבור שיכללו מידע אודות הרגלי הצריכה והתזונה, מידע לגבי שאריות חומרי הדברה במזון, ממצאים אודות היקף החשיפה בדרכי חשיפה נוספות וממצאים של הערכת הסיכונים.
- (5) שקיפות ושיתוף ציבור- לפני שינוי הרמות המותרות של שאריות חומרי הדברה במזון, יש לפעול לשקיפות ושיתוף הציבור. זאת תוך פירסום טיוטת התקנות לציבור, לרבות תוצאות הערכת הסיכונים ונימוקם, ומתן אפשרות לציבור להגיש הערות.